

Σάββατο, 4 Ιουνίου 2005
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΟΜΑΔΑ Α'

ΘΕΜΑ Α1

A.1.1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τους αριθμούς της Στήλης Α και δίπλα στον καθένα από αυτούς τα γράμματα της Στήλης Β, τα οποία προσδιορίζουν τις χρονολογίες που αντιστοιχούν στα γεγονότα της Στήλης Α (περισεύει μια χρονολογία)

Στήλη Α: ΓΕΓΟΝΟΤΑ	Στήλη Β: ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ
1. Κατάλυση του κοινοβουλευτικού καθεστώτος και επιβολή δικτατορίας από τον Ιωάννη Μεταξά.	α. 1841
2. Σύσταση της Γενικής Διεύθυνσης Ανταλλαγής Πληθυσμών.	β. 1881
3. Η ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας	γ. 1918
4. Η ίδρυση του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδος (Σ.Ε.Κ.Ε.)	δ. 1875
5. Η ψήφιση της «αρχής της δεδηλωμένης».	ε. 1862
6. Ο Όθωνας εγκαταλείπει την Ελλάδα διά παντός	στ. 1924
	ζ. 1936

[Μονάδες 12]

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1- ζ, 2- στ, 3-α, 4-γ, 5-δ, 6-ε.

A.1.2. Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων:

- Εκλεκτικοί
- Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος (Δ.Ο.Ε.)
- Υπηρεσία Παλινοστήσεως και Περιθάλψεως
- Φεντερασιόν

[Μονάδες 16]

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. σελ. 79 σχολ. «Οι Εκλεκτικοί ... κυβερνήσεις»

β. Μετά την πτώση του 1893 και τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 με τις τραγικές επιπτώσεις του για τη χώρα σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, τα οικονομικά του κράτους οδηγήθηκαν σε καθεστώς Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου (ΔΟΕ). Η διεθνής Επιτροπή ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1898 και εκπρόσωποι έξι δυνάμεων (Αγγλία, Γαλλία, Αυστρία, Γερμανία, Ρωσία, Ιταλία) ανέλαβαν τη διαχείριση βασικών κρατικών εσόδων. **Σελ. 40 σχολ.** «Επρόκειτο ... των άλλων δανείων»

γ. Οι συνθήκες που βρήκαν στην πατρίδα τους οι πρόσφυγες που επέστρεφαν σε Μ. Ασία και Ανατ. Θράκη, μετά τη λήξη του Α' Παγκοσμίου ήταν άσχημες, οπότε **σελ. 145 σχολ.** «Στα πλαίσια ... ασχολίες τους»

δ. σελ. 48 σχολ. «Η ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης ... στη χώρα»

ΘΕΜΑ Α2

A.2.1. Ποια μέσα διέθεσε στην Ε.Α.Π. (Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων) η ελληνική κυβέρνηση για την αποκατάσταση των προσφύγων;

[Μονάδες 12]

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

σελ. 155 σχολικού βιβλίου: «Η ελληνική κυβέρνηση ... και Αντιλήψεως»

A.2.2. Ποια ήταν τα κυριότερα σημεία της συμφωνίας της Άγκυρας (10 Ιουνίου 1930);

[Μονάδες 10]

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

σελ. 163 σχολικού βιβλίου: «Στις 10 Ιουνίου 1930 ... των δύο χωρών»

ΟΜΑΔΑ Β'

ΘΕΜΑ Β1

Αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις: 1) να επισημάνετε το ρόλο της «Μεγάλης Ιδέας» στην πολιτική και την οικονομία κατά τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας της Ελλάδας (Μονάδες 10) και 2) να παρουσιάσετε τις επιλογές του «βενιζελισμού» αναφορικά με τις εθνικές επιδιώξεις και τον εκσυγχρονισμό του κράτους (Μονάδες 15).

[Μονάδες 25]

Κείμενο α'

Για τους Έλληνες η καθολικότητα της Μεγάλης Ιδέας ήταν συμπληρωματική της αοριστίας της: ένα άλλοθι, μια θαυματουργή γέφυρα των αντιθέσεων, μία μετάθεση στο άδηλο μέλλον της λύσης όχι μόνο του αλυτρωτικού ζητήματος-που άλλωστε η Μεγάλη Ιδέα δεν το αφορούσε ρητά και αποκλειστικά-, αλλά του συνόλου των ελληνικών προβλημάτων.

Έλλης Σκοπετέα, «"Το πρότυπο Βασίλειο" και η Μεγάλη Ιδέα»,
σελ. 268, εκδόσεις Πολύτυπο, Αθήνα 1988

Κείμενο β'

Ο βενιζελισμός αποδεικνύεται ο πιο συνεπής, διορατικός και πραγματιστικός φορέας της εθνικής ολοκλήρωσης. {...} Αυτοκαθορίζεται και νομιμοποιείται με αναφορά στο Έθνος ως ενιαίο σύνολο, που αγκαλιάζει Παλαιά Ελλάδα, Νέες Χώρες και αλύτρωτους.

Γιώργου Μαυρογορδάτου, «Μελέτες και Κείμενα για την
περίοδο 1909-1940», σελ. 43-44, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα,
Αθήνα 1982

Κείμενο γ'

«Με την φυσική επάνοδον εις τα όρια εντός των οποίων ο ελληνισμός έδρασεν από της προϊστορικής εποχής, να δημιουργήσωμεν, λέγω, μίαν μεγάλην Ελλάδα ισχυράν και πλουσίαν, ικανήν να αναπτύξη εντός των ορίων την ζωτικήν βιομηχανίαν, ικανήν ως εκ των συμφερόντων τα οποία θα εξεπροσώπει, να συνάψη συμβάσεις μετ' άλλων κρατών υπό τους αρίστους δυνατούς όρους».

(Αγόρευση του Βενιζέλου στη Βουλή τον Σεπτέμβριο του 1915)

Δεν οιστρηλατούσε* πλέον τους αστούς η μορφή του μαρμαρωμένου βασιλιά, τους εξεσήκωνεν η σκέψις ότι πρέπει η Ελλάς να παύση να είναι ψωροκώσταϊνα...

(Κρίση του Θ. Βαϊδη στο έργο του «Ελ. Βενιζέλος» για τους οικονομικούς στόχους της εθνικής εξόρμησης)

Θ. Διαμαντόπουλου, «Οι πολιτικές δυνάμεις της βενιζελικής περιόδου. Ο βενιζελισμός», τόμος 1^{ος}, τεύχος α', σελ. 152, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 1985.

*οιστρηλατώ: μεταδίδω ενθουσιασμό

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1) Σελ. 17-18 σχολ. «... η πρόοδος του εκτός των εθνικών συνόρων ελληνισμού ταλάνιζε το μικρό βασίλειο. Ενίσχυε ... κρίσεων». Συμπληρωματικά ως προς αυτά λειτουργεί και η 1^η πηγή, σύμφωνα με την οποία η καθολικότητα της Μ. Ιδέας

για τους Έλληνες ήταν συμπληρωματική της αοριστίας της' λειτουργούσε ως ένα άλλοθι, μια θαυματουργή γέφυρα των αντιθέσεων, μια μετάθεση στο μέλλον της λύσης όχι μόνο του αλυτρωτικού ζητήματος αλλά και του συνόλου των ελληνικών προβλημάτων.

2) Στην περίοδο 1910-1922, κατά την οποία η Ελλάδα βρισκόταν σε συνεχή πολεμική ετοιμότητα, εμφανίστηκε μια νέα πολιτική αντίληψη, που εκφράστηκε με τον Ελευθέριο Βενιζέλο και ονομάστηκε συνοπτικά «βενιζελισμός». Είναι δύσκολο να ορίσουμε με λίγα λόγια τι ακριβώς ήταν αυτή η πολιτική, στον οικονομικό όμως τομέα φαίνεται ότι ο βενιζελισμός θεωρούσε το ελληνικό κράτος ως μοχλό έκφρασης και ανάπτυξης του ελληνισμού. Το ελληνικό κράτος δηλαδή έπρεπε να επιδιώξει την ενσωμάτωση του εκτός συνόρων ελληνισμού και, με ενιαία κρατική και εθνική υπόσταση, να διεκδικήσει τη θέση του στον τότε σύγχρονο κόσμο. Αυτό προϋπέθετε όχι μόνο θεσμικό εκσυγχρονισμό, που θα καθιστούσε το κράτος αποτελεσματικό και αξιόπιστο, αλλά και γενικότερη προσήλωση στην ιδέα της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων του έθνους.

Ο Βενιζέλος δεν ήταν μόνος στη διαδικασία διαμόρφωσης και υλοποίησης των νέων επιλογών. Συσπείρωσε γύρω του μια δραστήρια αστική τάξη που εξακολουθούσε ακόμα να πλουτίζει σε όλη τη λεκάνη της ανατολικής Μεσογείου και που φιλοδοξούσε να κυριαρχήσει και πολιτικά στο χώρο όπου άπλωνε τις οικονομικές της δραστηριότητες. Κατά την περίοδο αυτή, υπήρχε ακόμα ισχυρή ελληνική οικονομική παρουσία στα λιμάνια της νότιας Ρωσίας, στη λεκάνη του Δούναβη και το εσωτερικό της Ρουμανίας, στον Πόντο και τα μικρασιατικά παράλια, στην Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη, τη Θεσσαλονίκη, την Αίγυπτο, το Σουδάν, την Αλεξάνδρεια. Όλος αυτός ο πλούτος μπορούσε να διασφαλιστεί μόνο μέσα από τη δημιουργία ενός ισχυρού εθνικού κέντρου, μιας περιφερειακής δύναμης ικανής να παρεμβαίνει και να προστατεύει τα συμφέροντα των πολιτών της. Επρόκειτο για ένα αίτημα αρκετά κρίσιμο, σε μια εποχή κατά την οποία πολλά εθνικιστικά κινήματα έκαναν αισθητή την παρουσία τους. Για τους λόγους αυτούς η Μεγάλη Ιδέα και οι προϋποθέσεις της – ο εκσυγχρονισμός του κράτους – αποτέλεσαν ισχυρά ιδεολογικά, πολιτικά και οικονομικά ερείσματα για τη διεκδίκηση της Μεγάλης Ελλάδας με πιθανότητες επιτυχίας. Χαρακτηριστικό είναι ότι στα χρόνια αυτά της μεγάλης προσπάθειας οι προϋπολογισμοί του κράτους ήταν συνήθως πλεονασματικοί. Το 1911 τα έσοδα του προϋπολογισμού ήταν 240.000.000 και τα έξοδα μόνο 181.000.000 δραχμές, παρά τις αυξημένες στρατιωτικές δαπάνες.

Συμπληρωματικά ως προς αυτά λειτουργούν και οι υπόλοιπες πηγές. Σύμφωνα με τη β' πηγή Γ. Μαυροκορδάτου «Μελέτες και Κείμενα για την περίοδο 1909-1940» ο βενιζελισμός αποδείχθηκε ο πιο συνεπής, διορατικός και πραγματιστικός φορέας της εθνικής ολοκλήρωσης. Νομιμοποιείται με αναφορά στο έθνος ως ενιαίο σύνολο, που αγκαλιάζει Παλαιά Ελλάδα, Νέες Χώρες και αλύτρωτους. Σύμφωνα με τη γ' πηγή και κατά το πρώτο σκέλος της – απόσπασμα από αγόρευση του Βενιζέλου στη Βουλή το Σεπτέμβριο του 1915 – ο ίδιος ο Βενιζέλος καθορίζει τους στόχους - επιλογές του βενιζελισμού αναφορικά με τις εθνικές του επιδιώξεις, μιλώντας για φυσική επάνοδο εις τα όρια μέσα στα

οποία έδρασε ο ελληνισμός από την προϊστορική εποχή, για δημιουργία κατ' επέκταση μιας Ελλάδας μεγάλης, ισχυρής και πλούσιας, ικανής να αναπτύξει ζωτική βιομηχανία, να συνάψει συμβάσεις με άλλα κράτη με τους καλύτερους δυνατούς όρους.

Η ιδέα μιας τέτοιας ισχυρής Ελλάδας συγκινούσε - όπως επιβεβαιώνει και το β' σκέλος της γ' πηγής, που αποτελεί κρίση του Θ. Βαΐδη στο έργο του «Ελ. Βενιζέλος» για τους οικονομικούς στόχους της εθνικής εξόρμησης - και τους Έλληνες αστούς, τους οποίους, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, δεν οιστροηλατούσε πια η μορφή του μαρμαρωμένου βασιλιά, αλλά τους ξεσήκωνε η σκέψη ότι η Ελλάδα πρέπει να παύσει να είναι ψωροκώσταινα.

Τέλος, θα μπορούσαμε προαιρετικά να κάνουμε αναφορά σε σχέση με τις επιλογές του βενιζελισμού για τον εκσυγχρονισμό του κράτους, στην ομιλία του Βενιζέλου στο Σύνταγμα και κυρίως στο συντακτικό και νομοθετικό έργο της Β' Αναθεωρητικής Βουλής (σελ. 92-93 σχολ.). Επίσης, σε σχέση με τις εθνικές επιδιώξεις του βενιζελισμού, στην επιτυχημένη συμμετοχή στους Βαλκανικούς πολέμους και τα εδαφικά οφέλη (σελ. 51 σχολ.) και στον Α' Παγκόσμιο, ως τη Συνθήκη των Σεβρών (σελ. 96 σχολ. «Με αφορμή ... εδαφικά οφέλη» και σελ. 98 «Η κυβέρνηση ... απτή πραγματικότητα»).

ΘΕΜΑ Β2

Αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφέρετε τα προγράμματα και τις αντιλήψεις του Χαρίλαου Τρικούπη και του Θεόδωρου Δηλιγιάννη για της οργάνωση και τη λειτουργία του κράτους.

[Μονάδες 25]

Κείμενο α'

Η αντίθεση ανάμεσα σ' αυτούς τους δύο πολιτικούς δεν μπορούσε να γίνει μεγαλύτερη. Ο Τρικούπης ήταν ένας δυτικόφιλος μεταρρυθμιστής, ανυπόμονος να στερεώσει και να αναπτύξει την Ελλάδα οικονομικά και πολιτικά, πριν εμπλακεί σε ιρρεδεντιστικές* περιπέτειες. Ο Δηλιγιάννης όμως, απόγονος μιας εξέχουσας οικογένειας της Πελοποννήσου ήταν ένας αποφασισμένος υποστηρικτής της «Μεγάλης Ιδέας».

Richard Clogg, «Σύντομη Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας», σελ. 136, εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1999.

*ιρρεδεντισμός: αλυτρωτισμός

Κείμενο β'

Το πρόγραμμα του κ. Δηλιγιάννη, ως εξηγγέλθη εις την Βουλήν, δύναται να συνοψισθή εις ολίγας λέξεις. Θα προσπαθήση, ειρωνεύοντο οι αντίπαλοί του, ο άνθρωπος να καταστρέψη εν διαστήματι ολίγων μηνών ό, τι ανιδρύθη διά τόσων κόπων εν διαστήματι μιας τριετίας, και να διαγράψη εκ του βίου της Ελλάδος μίαν όλην νομοθετικήν περίοδον, την γονιμωτάτην. [...] Είναι γεγονός ότι ο Δηλιγιάννης, ασχολούμενος με καθαρώς μικροκομματικά ζητήματα, ήτο πάντοτε ικανός να ζημιώση το γενικώτερον συμφέρον. [...] Ο Θ. Δηλιγιάννης απέβλεπεν εις την πολιτικήν περισυλλογήν. Φαίνεται δε ότι μεταξύ των οικονομικών τας οποίας απεφάσισεν ήτο και ο περιορισμός κονδυλίων εξυπηρετούντων κατ' εξοχήν εθνικούς σκοπούς.

Σπ. Β. Μαρκεζίνη, «Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος», τεύχος 5, σελ. 102, «Πάπυρος Πρeς Ε.Π.Ε.», Αθήνα 1966.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Το διάστημα μεταξύ του 1875 και του 1880 αποτελεί μεταβατική περίοδο. Στις εκλογές του 1875 και του 1879 κανένα κόμμα δεν κέρδισε την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1884, τα δύο μεγάλα κόμματα, του Τρικούπη και του Δηλιγιάννη, έλεγχαν το 92,2% των εδρών στο Κοινοβούλιο. Το κοινοβουλευτικό σύστημα και ο δικομματισμός θεμελιώθηκαν.

Το τρικουπικό κόμμα ήδη από το 1875 παρουσίασε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας, αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου, το οποίο προέβλεπε:

- συγκρότηση κράτους δικαίου,
- εξορθολογισμό της διοίκησης, κυρίως με τον καθορισμό των προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων, ώστε να περιοριστεί η ευνοιοκρατία,
- ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως ενίσχυση της γεωργίας,
- βελτίωση της άμυνας και της υποδομής, κατά κύριο λόγο του συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας.

Οι αντίθετοι με την πολιτική του Τρικούπη βουλευτές συσπειρώθηκαν γύρω από τον Θ. Δηλιγιάννη, ο οποίος σε μεγάλο βαθμό εξέφραζε πολιτικές απόψεις αντίθετες από εκείνες του Χ. Τρικούπη. Όπως εύστοχα επισημαίνεται και από τον Richard Clogg στο έργο του «Σύντομη Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας», οι δύο πολιτικοί είχαν εντελώς διαφορετικές πολιτικές αντιλήψεις. Ο Τρικούπης ήταν μεταρρυθμιστής, με φιλοδυτική πολιτική και με πρωταρχικό στόχο την οικονομική και πολιτική ανάπτυξη της χώρας, ενώ ο Δηλιγιάννης, ως απόγονος μιας από τις πιο γνωστές και ισχυρές πολιτικές οικογένειες της επανάστασης του 1821, ήταν υπέρμαχος της «Μεγάλης Ιδέας».

Πιο συγκεκριμένα, οι πολιτικές διαφορές τους είναι εμφανείς στις αντιλήψεις τους για την οργάνωση και λειτουργία του κράτους. Ο Δηλιγιάννης

δεν αποδεχόταν το χωρισμό των εξουσιών και στόχευε στη συγκέντρωση και τον έλεγχο τους από το κόμμα. Ο Τρικούπης θεωρούσε το κράτος ως μοχλό της οικονομικής ανάπτυξης και επιδίωκε τον εκσυγχρονισμό με κάθε κόστος, ενώ ο Δηλιγιάννης προέβαλλε το αίτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης, με τη μείωση των φόρων και την παροχή ευκαιριών στους προστατευόμενους του για την κατάληψη δημοσίων θέσεων. Συμπληρωματικά προς αυτή την τακτική, ο Σπύρος Μαρκεζίνης σχολιάζει ότι ο Δηλιγιάννης ακολουθούσε μικροκομματική πολιτική που μπορούσε να αποβεί επιβλαβής για το εθνικό συμφέρον. Ο Δηλιγιάννης επέκρινε το κοινωνικό κόστος του εκσυγχρονισμού και υποστήριξε ένα κράτος κοινωνικής αλληλεγγύης. Το κόμμα του απεχθανόταν το τυχοδιωκτικό χρηματιστικό κεφάλαιο και υποστήριζε μια αργή οικονομική ανάπτυξη που θα βασιζόταν σε παραδοσιακές παραγωγικές δραστηριότητες.

Μια πολιτική αυτής της μορφής του Δηλιγιάννη χαρακτηρίζεται από το Μαρκεζίνη ως πολιτική περισυλλογής, που έφτανε στο σημείο να περιορίζει ακόμα και τα κονδύλια για την επιδίωξη των εθνικών στόχων, παρά την υποστήριξη της «Μεγάλης Ιδέας». (Διακρίνουμε δηλ. μια αντίφαση μεταξύ 1^{ης} και 2^{ης} πηγής, ως προς τη μεγαλοϊδεατική πολιτική του Δηλιγιάννη).

Τέλος, η ίδια (β') πηγή αναφέρεται στην ειρωνική αντιμετώπιση του προγράμματος του Δηλιγιάννη από τους πολιτικούς του αντιπάλους, οι οποίοι τον θεωρούσαν ικανό να καταστρέψει μέσα σε λίγους μήνες την πιο γόνιμη, κατά την άποψή τους, νομοθετική περίοδο της χώρας.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Αξιολόγηση Ομάδας Α': Τα θέματα κρίνονται προσिता στον καλά προετοιμασμένο μαθητή. Ήταν σαφώς διατυπωμένα, χωρίς δυσκολίες κατανόησης, με αναφορές σε συγκεκριμένα σημεία του βιβλίου.

Αξιολόγηση Ομάδας Β': Τα θέματα απαιτούν τη βαθύτερη κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου, την ανάκληση και σύνθεση γνώσεων. Και στα δύο θέματα ο μαθητής οφείλει να τεκμηριώσει την απάντησή του και με αναφορά σε συγκεκριμένα χωρία των παραθεμάτων που δίνονται.

Συνολική αξιολόγηση: Τα θέματα καλύπτουν ένα σημαντικό τμήμα της ύλης και απαιτούν σχετική αξιοποίηση της κριτικής ικανότητας των μαθητών. Πάντως, είναι προσिता για το διαβασμένο μαθητή, με κλιμάκωση δυσκολίας που θα κρίνει το «άριστα».